

Գ. ԳՅՈՒՐՋԻԵՎԸ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍՊԱՆ

Մելիք-Սարգսյան Ա. (ՀՀ մշակույթի նախարարության
«Պատմամշակութային արգելոց-թանգարանների և պատմական
միջավայրի պահպանության ծառայություն» ՊՈԱԿ, Հայաստան)

Բանալի բառեր՝ Գ. Գյուրջիև, էզոտերիկ քրիստոնեություն,
փիլիսոփայություն, միստիցիզմ, կրոնագաղափարախոսություն:

«Հանճարները հայրենիք չունեն, ունեն ծննդավայր»

XX դարի մեծ մտածող Գեորգի Գյուրջիևի «էզոտերիկ քրիստոնեություն» ուսմունքը և նրա բազմաթիվ աշխատությունները հսկայական ազդեցություն են ունեցել Արևմուտքի հոգևոր մշակույթի վրա:

Փաստ է, որ միստիցիզմի մեծագույն դեմքի, գիտական ու թաքնագիտական գիտելիքների, հոգևոր մեծ ներուժի տեր և համաշխարհային կրոնագաղափարախոսությունների՝ բուդդայականության, զրադաշտության, քրիստոնեության և սուֆիզմի ներդաշնակող Գեորգի Գյուրջիևի անունն ավելի շատ հայտնի է եղել ամբողջ աշխարհում, քան՝ Հայաստանում:

Գյուրջիևը ծնվել և մեծացել է Ալեքսանդրապոլում (Գյումրի): Արխիվային փաստաթղթերի ուսումնասիրությունների արդյունքում Գյումրիի հայտնի «Հունական թաղում» («Греческая слободка») «Հունաց մահլա» կամ «Ուլումի Յապու» հայտնաբերվել է Գյուրջիևիների տան կիսանկուղային առաջին հարկը և բակը:

Գյուրջիևի հոգևոր աշխարհընկալումն ու հնագույն գիտելիքների փնտրտուքը, ինչպես նաև «կորուսյալ և մոռացված աղբյուրների ուսումնասիրությունը» սկսվել է պատմական Շիրակ աշխարհից՝ Ալեքսանդրապոլից և հասել մինչև հայոց միջնադարյան մայրաքաղաք Անի, որտեղ հնագիտական պեղումների շնորհիվ

Գյուրջիևի կողմից հայտնաբերվել են Բաբելոնյան իմաստունների «Սարմոնգյան եղբայրություն» միաբանության հին ձեռագրերը: Դա սկիզբն էր այն ճանապարհի, որը Գյուրջիևին տանելու էր արևելքի հնավայրերից մինչև Տիբեթի մենաստանները:

Դեռ 1899 թ. Գյուրջիևն Ալեքսանդրապոլում ստեղծեց «Ճշմարտություն որոնողներ» միությունը: Դրանով, փաստորեն XX դարի սկզբներին, պատմական Շիրակ աշխարհում սկիզբ դրվեց «քրիստոնեական էզոտերիզմ» համամարդկային ուսմունքի ձևավորմանը: Ալեքսպոլցի Գեորգի Գյուրջիևն էր, որ Արևելքի հին իմաստասիրությունը բացեց Արևմուտքի առջև և 1922 թ. Փարիզում հիմնեց «Մարդու ներդաշնակ զարգացման ինստիտուտ» հաստատությունը:

Սակայն պետք է նշել շատ կարևոր մի հանգամանք, որ նրա ուսմունքի արմատները գալիս են Շիրակ աշխարհից: Գյուրջիևի աշխարհաճանաչման ակունքները, առաջին հերթին, գալիս են նրա հոր՝ աշուղ Ադաշի խոհափիլիսոփայական մտքերից, ինչպես նաև հարուստ կենսափորձից, որը նա ձեռք է բերել իր շրջապատի, հատկապես Ալեքսանդրապոլում բնակվող մարդկանց և մշակութային ավանդություններով հարուստ իրողությունների հետ շփումների ընթացքում:

Եվ պատահական չէ, որ Գյուրջիևի մի շարք աշխատություններում և հատկապես՝ «Հանդիպումներ նշանավոր մարդկանց հետ» գրքում, նրա կողմից աշխարհին ներկայացվում է հետաքրքիր նյութեր հայկական պատմամշակութային ժառանգության այնպիսի հուշարձանների մասին, ինչպիսիք են «Հազար ու մի եկեղեցիների» վեհաշուք Անի մայրաքաղաքը, Էջմիածինը, Սանահինը, Կարսը, Ալեքսանդրապոլը և այլն: Գյուրջիևն իր գաղափարները մեզ է ներկայացրել երեք ձևով՝ գրավոր շարադրանքով, երաժշտությամբ և պարային շարժումներով: Գյուրջիևի աշխատություններից են «Ամբողջն ու Ամեն ինչը» շարքից՝ «Բեհեղզեբուղի պատմություններն իր թոռանը», «Հանդիպումներ նշանավոր մարդկանց հետ», «Կյանքը ոեալ է, երբ

ես կամ», «Բանբեր գալիք բարիքի»: Գյուրջիևի առաջին ուսումնասիրող Ուայթիոլ Փերին վկայել է, որ Գյուրջիևը, ապրելով և ստեղծագործելով աշխարհի տարբեր երկրներում, իր աշխատությունները հիմնականում գրել, ինչպես նաև թելադրել է, հայերեն և նրա հետևորդ հայազգի տիկին Էլիզաբեթ Գալումյանը թարգմանել է ուսերեն և անգլերեն: Դրա ապացույցն է հանդիսանում Ամերիկայում հրատարակված «Բեհեզեբուղի պատմություններն իր թոռանը» գրքի հրատարակիչների կողմից արված վկայությունը, որ Գյուրջիևի գրքի բնօրինակը գրված է ուսերեն և հայերեն` "Original written in Russian and Armenian" (Beelzebub`s Tales to his Grandson, E.P, Dutton & CO., New York, 1973):

Հարկ է նշել, որ Գյուրջիևն ունեցել է բազում հետևորդներ թե՛ եվրոպայում, թե՛ Ռուսաստանում և թե՛ Ամերիկայում: Գեորգի Գյուրջիևի մասին ստեղծվել է անգլերեն, ֆրանսերեն և ուսերեն լեզուներով հարուստ գրականություն, հեղինակներ` Ջեյմս Մոր, Ռաֆայել Լեֆարտ, Մարգրեթ Անդերսոն, Ջոն Բենեթ, Միշել Վալբերգ, Լուի Պոլել, Ուոլթեր Դրիսքոլ, Ուեբ Ուիլսոն: Անգլիացի հայտնի ռեժիսոր Փիթեր Բրուքը Գյուրջիևի մասին գեղարվեստական ֆիլմ է նկարահանել նրա` «Հանդիպումներ նշանավոր մարդկանց հետ» ինքնակենսագրական գրքի հիման վրա:

Եիշտ է Գյուրջիևի անունը մինչ օրս էլ կապվում է բազմաթիվ առեղծվածների հետ, սակայն այսօր արդեն աշխարհի տարբեր երկրներում մեծ հետաքրքրություն կա ոչ միայն այդ հուշակավոր մտածողի, այլև Հայաստանի և նրա ծննդավայր Ալեքսպոլ-Գյուլմրիի հանդեպ:

G. GYURJIEV – AMBASSADOR OF ARMENIAN HISTORICAL-CULTURAL HERITAGE

Meliq-Sargsyan A. (Ministry of Culture of the Republic of Armenia, “Service
for the Protection of Historical Environment and Cultural Museum-
Reservations”

Non-Commercial State Organization, Armenia)